

**TAJRIBADA GEMOLITIK KAMQONLIK KASALLIGINI KELITIRIB CHIQRISH VA UNI
DAVOLASHDA RO'YAN O'SIMLIGINING TA'SIRINI O'RGANISH**

Qurbonov Nuriddin Panji o'g'li

Central Asian Medical Univeresity

Antomiya va mikro anatomiya kafedrası assistenti.

Raqibov Faxriddin Abdumuxtorovich

Central Asian Medical Univeresity

Antomiya va mikro antomiya kafedrası katta o'qituvchisi.

Annotatsiya: *Tajribada oq kalamushlarda sun'iy tarzda gemolitik kamqonlik kasalligini yuzaga keltirib chiqarish uchun 3 kun mobaynida 30mg/kg fenilgidrazin qorin bo'shlig'iga yuborildi va 5 kun kutildi. Shundan so'ng 6 kun davomida bo'yoqdor ro'yandan tayyorlangan damlama 0.2mgdan 0.5ml hajmda qorin bo'shlig'iga kuniga 1 mahal yuborilib olingan natijalar Styudent va Fisher usulida tahlil qilinib, antilelo hosil qiluvchi hujayralar soni haqqoniy ravishda 2.6 marta kamayganligi va bo'yoqdor ro'yan damlamasi yuborilgandan so'ng antilelo hosil qiluvchi hujayralar soni haqqoniy ravishda 3.6 marta oshganligi aniqlangan.*

Kalit so'zlar: *bo'yoqdor ro'yan, gemolitik kamqonlik, ikkilamchi immuntanqislik.*

Bugungi globallashuv jarayonida dunyo tibbiyoti rivojlanishiga qaramay yer yuzi aholisi orasida anemiya (kamqonlik) kasalligi ko'p uchraydi. Bunga ko'proq homilador ayollar, balog'at va turmush yoshidagi qizlar, yosh bollarning kasallanish darajasi yuqori. Ko'pchilik bu kasallikka befarq qaraydi, u o'zida bu hastalik borligini bilmaydi ham. Ular ko'pincha biror dard bilan shifoxonalarga murojat qilganlarida qonning laborator tekshiruvlari natijasida aniqlanganda bilishadi.

Bo'yoqdor ro'yan Toshkent, Sirdaryo, Jizzax, Samarqand va Surxondaryo viloyatlarining dalalarida, bog'larda va ariq bo'ylarida o'sadigan, bo'yi 50-100 smga yetadigan ko'p yillik o't o'simlik hisoblanadi. Poyasi 4 qirrali bo'g'imli va shohlangan. Bargi lansetsimon yoki tuxumsimon, qisqa bandi bilan poyada 4-6 tadan halqasimon joylashgan. Gullari barg qo'ltig'ida o'sib chiqqan yarim soyabonga to'plangan ro'vaksimon gulto'plamli. Mevasi qora dumaloq sershira ho'l meva. Iyun oylarida gullaydi mevasi iyul avgust oylarida pishadi. O'simlik ildizi bahorda yoki kuzda kovlanadi, tuproqdan tozalanib, suv bilan yuviladi, ochiq havoda quritiladi. Ro'yan ildizi tarkibida antraglikazidlar, organik kislotalar, qandlar, bo'yoq va boshqa moddalar bor.

Abu Ali ibn Sino ro'yan ildizidan tayyorlangan qaynatmani jigar va qora jigar shishi, hamda siydik haydovchi dori sifatida ishlatgan. Asal qo'shilgan suvda tayyorlangan ildiz qaynatmasi bilan quymich nervining yallig'lanish kasalligini va falajlikni davolashda tavsiya etgan. Xalq tabobatida ro'yan ildizidan tayyorlangan qaynatma yoki damlama buyrak va o't yo'llaridagi toshlarni tushurish uchun, podagra kasalligini davolashda va siydik haydovchi

dori sifatida ishlatiladi. Asal qo`shilgan ildiz qaynatmasini zehn pasayganda, yuqumli gepatit kasalligida ichiladi. Ro`yan o`simligi siydik haydash va spazmolitik og`riqlar (buyrak va siydik yo`llari sanchig`i va boshqalar) ni qoldirish ta`siriga ega. Ro`yan ildizidan tayyorlangan quruq ekstrakt ilmiy tibbiyotda buyrak, qovuq, siydik yo`llardagi toshlarni tushirish uchun ham ishlatiladi.[1]

Anemiya-o`zi qonda eritrositlar va gemoglobin miqdori kamayib ketishi natijasida yuzaga keladigan kasallik hisoblanadi. Hozirga qadar anemiyaning bir necha turlari aniqlangan bo`lib, bular gemolitik anemiya, temir tanqisligi anemiyasi, gemmoragik anemiya va boshqalarni keltirishimiz mumkin.

Biz laboratoriya sharoitida oq kalamushlarda sun`iy tarzda gemolitik kamqonlik kasalligini keltirib chiqarib, uni xalq tabobatidan foydalangan holda dorivor ro`yan o`simligidan tayyorlangan damlama yordamida davolab ko`rdik.

O`tkazilgan tajribaning qisqacha mazmuni:

Tajriba uch-to`rt oylik, og`irligi 140 gramm bo`lgan oq kalamushlarda o`tkazildi. Tajriba hayvonlarini uch guruhga bo`lib, har bir guruh 6ta oq kalamushdan iborat bo`ldi.

1-nazorat guruhi,

2-kamqonlik keltirib chiqarilgan guruh,

3-kamqonlik keltirib chiqarilgan va bo`yoqdor ro`yandan tayyorlangan damlama yuborilgan guruh.

2 va 3-guruh kalamushlariga 3 kun mobaynida 30mg/kg fenilgidrazin qorin bo`shlig`iga yuborildi va 5 kun kutildi. Shundan so`ng 6 kun davomida bo`yoqdor ro`yandan tayyorlangan damlama 0.2mgdan 0.5ml hajmda 3-guruh kalamushlari qorin bo`shlig`iga kuniga 1 mahal yuborildi. Immun javobni olish uchun 2×10^8 /ml hajmda qo`y eritrositlari bilan immunizatsiya qilindi va Jerne va Nordin usulida aniqlandi. Olingan natijalar Styudent va Fisher usulida tahlil qilindi. 2-guruh kalamushlari talog`ida antilelo hosil qiluvchi hujayralar soni haqqoniy ravishda 2.6 marta kamayganligi aniqlandi.

3-guruh kalamushlari talog`ida antilelo hosil qiluvchi hujayralar soni bo`yoqdor ro`yan damlamasi yuborilganligi hisobiga haqqoniy ravishda 3.6 marta oshganligi aniqlandi. (1 jadval) [2]

Tajriba olingan natija va muhokama:

1 jadval

Guruh	Preparat	Taloqdagi antilelo hosil qiluvchi hujayralar soni	F arqi
Nazorat	-	4358±141.7	
Kamqonlik	Fenilgidrozin	1683±100.0 ^a	- 2.6
Kamqonlik	Fenilgidrozin+ro`yan	6041.7±291.7 ^b	3. 6

Izoh: ^a -nazorat guruhiga nisbatan haqqoniylik, ^b kamqonlik guruhiga nisbatan haqqoniylik.

Tajriba davomida gemopoez hujayralariga bo'yoqdor ro'yan ta'siri o'rganildi. Nazorat guruhi hayvonlari periferik qonida eritrositlar soni $7.6 \pm 0.6 \times 10^9$ /mlni tashkil etdi. Fenilgidrazin yuborilgan hayvonlar periferik qonidagi eritrositlar soni haqqoniy ravishda 1.7 marta kamayganligi va 3-guruh kalamushlar periferik qonida 1.8 marta ko'payganligi kuzatildi. Hayvonlar periferik qonidagi leykositlar soni ham nazorat guruhiga nisbatan 2 guruh hayvonlarda 1.8 marta kamayganligi va 3-guruh hayvonlarda esa 1.7 marta ko'payganligi aniqlandi. (2 jadval).

2 jadval

Guruh	Preparat	Eritrositlar $\times 10^9$ /ml	Farqi	Leykositlar $\times 10^5$ /ml	Farqi
Nazorat	-	7.6 ± 0.6		10.7 ± 0.2	
Kamqonlik	Fenilgidrozin	4.5 ± 0.6^a	-1.7	5.8×0.8^a	-1.8
Kamqonlik	Fenilgidrozin+ro'yan	8.2×0.4^b	1.8	9.6×0.8^b	1.7

Izoh: ^a -nazorat guruhiga nisbatan haqqoniylik, ^b kamqonlik guruhiga nisbatan haqqoniylik.

1. Tajribada fenilgidazin ta'sirida immuntanqislik holati kuzatilib qo'y eritrositlariga nisbatan antitelo hosil bo'lishi kamayganligi aniqlandi.

2. Dorivor ro'yan o'simligi ta'sirida gemolitik kamqonlik guruhi hayvonlarida antitelo hosil bo'lishi kuchayishi va tiklanishi kuzatildi.

3. Shifobaxsh ro'yan o'simligi periferik qondagi shaklli elementlar soniga sezilarli darajada ta'sir qilishi ya'ni eritrositlar va leykositlar soni tiklanishi aniqlandi.[3]

Xulosa qilib aytganda amaliy tibbiyotda ginekologiya, terapiya, pediatriya, urologiya sohalarida uchraydigan kamqonlikning har xil ko'rinishlarini va siydik-tosh kasalligida yumshoq kichik o'lchamli buyrak toshlarini tushirishda dorivor ro'yan o'simligidan tayyorlangan qaynatma va damlamalardan muvaffaqiyatli davolashda foydalanish mumkin.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xolmatov H.X., Xabibov Z.H. O'zbekistonning shifobaxsh o'simliklari 1976 y. (77-b).
2. Rasulov F.X., Qurbonov N.P, Rohataliyev F.A. //Tajribada gemolitik kamqonlik kasalligini Ro'yan dorivor o'simligi bilan muvofiqlashtirish // TTAFF. "Iqtidorli yoshlar yurt ertasi-kelajak bunyodkori" ilmiy-amaliy konferensiya 2019-y.
3. Rasulov F.X., Teshaboyev A.M., Madaminov F.A Korreksiya immunogeneza i gemopoeza preparatami pastitelnogo proisxojdeniya pri eksprementalnoy anemii // nazariy va klinik tibbiyot jurnali-2018. №4 (138-141 b).

4. Акбарова, Р. К., & Қурбонов, Н. (2021). ТАЖРИБАДА ГЕМОЛИТИК КАМҚОНЛИК КАСАЛЛИГИНИ ДАВОЛАШДА РЎЯН ЎСИМЛИГИНИНГ ТАЪСИРИ ЎРГАНИШ. *Студенческий вестник*, (17-8), 96-98.
5. Bakhritdinov, F. S., Matkarimov, Z. T., Azimova, M. T., Saatova, U. M., Komilova, D. N., & Elmurodova, N. B. (2022). Features of Pregnancy Management in Kidney Transplant Recipients. *Experimental and Clinical Transplantation: Official Journal of the Middle East Society for Organ Transplantation*, 20(Suppl 4), 92-97.
6. Bakhritdinov, F. S., Ibadov, R. A., Azimova, M. T., Matkarimov, Z. T., Komilova, D. N., & Elmurodova, N. B. (2022). Incidence of Coronavirus Infection in Patients Undergoing Kidney Transplant During the Pandemic Period in Uzbekistan. *Experimental and clinical transplantation: official journal of the Middle East Society for Organ Transplantation*, 20(Suppl 4), 74-79.
7. Ibadov, R. A., Sh, B. F., Matkarimov, Z. T., Komilova, D. N., & Elmurodova, N. B. (2021). MANAGEMENT OF PATIENTS WITH KIDNEY TRANSPLANTATION DURING THE GLOBAL PANDEMIC COVID-19: SITUATION IN UZBEKISTAN. *British Medical Journal*, 1(1.2).
8. DILDORA SHAVKATOVNA KOMILOVA. (2023). THE IMPORTANCE OF BASIC SKILLS IN TEACHING SYSTEM. *International Scientific and Current Research Conferences*, 1(1), 392–398.
9. KOMILOVA, D. S., & GULCHIROY, X. (2023). ANALYSIS OF EMOTIONAL WORDS IN ARTISTIC TRANSLATIONS.
10. Komilova, D. (2022). GIVING THE LEXICON OF EMOTIONAL EVALUATION IN LITERARY TRANSLATION. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 29), 34-39.
11. M.T.Botirov,D.X.Tilavoldiyeva,M.A,Dabidov “THE CONCEPT OF SUBSTRATE IN HYDROPONICS!” “The world of science and innovation”(October14-16,2020).
12. BOTIROV, M., NORMATOVA, S. A., DABIDOV, M., & TILAVOLDIYEVA, D. (2021). DETERMINATION OF FERTILITY OF HYDROPONIC SUBSTRATES IN THE EXAMPLE OF TOMATO PLANTS. *Asian Journal of Advances in Research*, 41-45.
13. Botirov, M. T., Tilavoldiyeva, D. X., & Dabidov, M. A. (2020, October). THE CONCEPT OF SUBSTRATE IN HYDROPONICS! In *The 3rd International scientific and practical conference “The world of science and innovation”(October 14-16, 2020) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2020. 637 p.* (p. 27).
14. G’Aniyev, K. X., & Aliyev, Z. Z. O. G. L. (2021). ODAM VA UNING SALOMATLIGINI O’QITISHDA MASALA VA MASHQLARDAN FOYDALANISH USULLARI. *Scientific progress*, 2(1), 969-973.
15. Халилов, А. М., & Назирджанов, М. А. (1997). ИЗУЧЕНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ НЕЙТРОФИЛОВ ПЕРИФЕРИЧЕСКОЙ КРОВИ У БОЛЬНЫХ С МИКОЗАМИ ГЛАЗ STUDYING THE FUNCTIONAL ACTIVITY OF PERIPHERAL BLOOD NEUTROPHILS IN PATIENTS WITH EYE MYCOSIS KO ‘Z MIKOZI BO‘LGAN BEMORLARDA PERIFERIK QON NEYTROFILLARINI. *ActaCAMU*.

16. Aliyeva, G., Holmirzayeva, M., & Ikromiddinov, A. (2023). PHYSIOLOGY OF CARDIAC ACTIVITY. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(10 Part 2), 91-95.
17. Абдумуталиповна, А. Г., & Рахимжанович, А. Ф. (2023). Физиологические Особенности Психического Развития Детей Дошкольного Возраста. *International Journal of Formal Education*, 2(7), 79–83.
18. Zafarbek Mirzaolimovich Komilov, & Qo'chqorov Oybek G'ulomovich. (2023). UBAYDULLON KANHOL – XVI ASR O'RTA SHARQ YIRIK OKULISTI . *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(15), 217–220.
19. Камалова, Д. (2023). РОЛЬ МИКРОФЛОРЫ КИШЕЧНОГО ТРАКТА В ИММУННОЙ ЗАЩИТЫ ЧЕЛОВЕКА. *Евразийский журнал медицинских и естественных наук*, 3(12), 205–208.
20. Худойбердиева, Д., Сариева, Х., Хамраева, У., & Джурабекова, А. (2013). Результаты ээг исследований у детей с гиперкинетическими синдромами. *Журнал вестник врача*, 1(1), 190-193.
21. Хамроева, У., Сариева, Х., Худойбердиева, Д., & Джурабекова, А. (2013). Клинико-неврологический статус у детей со спинномозговыми грыжами. *Журнал вестник врача*, 1(1), 179-182.
22. Tilavoldieva, D. X., & Botirov, M. T. (2020). Method of hydroponics and historical, and modern. In *Materials of the Republican Scientific-Practical Conference. The role of innovation in improving the quality of medicine and education, Fergana*.
23. Dildora Ismoilova. (2024). THE IMPORTANCE OF TRANSLITERATION IN LANGUAGE DEVELOPMENT [Data set]. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10459181>.
24. Mirzayeva, D., & Ismoilova, D. (2022). FITONIMIK KOMPONENTLI INGLIZ BIRLIKLARINING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI. *Science and innovation*, 1(B6), 925-929.
25. Azizovna, G. D., & Sotvaldiyevna, U. D. (2023). LINGUISTIC STUDY ON THE TERMINOLOGY OF INFORMATION TECHNOLOGIES. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(5), 280-284.
26. Исмаилова, Д. У., & Аббасова, Н. К. (2022). ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДАГИ ИНФОРМАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯГА ОИД ТЕРМИНОЛОГИЯ БЎЙИЧА ЛИНГВИСТИК ТАДҚИҚОТЛАР. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(4), 137-140.
27. Mirzayeva, D., & Ismoilova, D. (2022). LEXICO-SEMANTIC ANALYSIS OF ENGLISH UNITS WITH PHYTONYMIC COMPONENT. *Science and Innovation*, 1(6), 925-929.
28. Ismoilova, D. (2022). SEMANTIC FEATURES OF INFORMATION TECHNOLOGY TERMINOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES. *Евразийский журнал академических исследований*, 2(5), 194-196.
29. ABDUKADIROVA, G., ORIFJONOV, B., & MUKARAMOV, T. ПРОБЛЕМЫ ВЫЧИСЛИТЕЛЬНОЙ И ПРИКЛАДНОЙ МАТЕМАТИКИ. *ПРОБЛЕМЫ ВЫЧИСЛИТЕЛЬНОЙ И ПРИКЛАДНОЙ МАТЕМАТИКИ Учредители: Научно-инновационный центр информационно-коммуникационных технологий*, (S2), 5-12.

30. Nurjabova, D., & Muxammadbobir, S. (2023). PARAMETER ON THE NAVIER-STOKES EQUATIONS FOR A VISCOUS INCOMPRESSIBLE FLUID IN AN UNBOUNDED DOMAIN. *Наука и технология в современном мире*, 2(15), 56-58.
31. Nurjabova, D., & Sul'tonov, M. (2023). USING THE VISCOSITY PARAMETER ON THE NAVIER-STOKES EQUATIONS FOR A VISCOUS INCOMPRESSIBLE FLUID IN AN UNBOUNDED DOMAIN. *Евразийский журнал математической теории и компьютерных наук*, 3(5), 64-73.
32. Nazirgulomovna, S. G., & Azizjon, K. S. (2023). Biophysics is the Foundation for the Development of Scientific Thinking. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 2(4), 285-286.
33. Ботиров, М. Т., Норматова, Ш. А., & Кураматова, Ш. А. (2020). РАСПРОСТРАНЕННОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ ТЕЧЕНИЯ ВИРУСНЫХ ГЕПАТИТОВ И РАЗРАБОТКА КОМПЛЕКСА МЕРОПРИЯТИЙ ПО ОПТИМИЗАЦИИ СИСТЕМЫ КОНТРОЛЯ ВГ. In *Университетская наука: взгляд в будущее* (pp. 128-131).
34. Кураматова, Ш. А. (2023). УЛУЧШЕНИЕ ФИЗИОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ КЛЕТОК ПЕЧЕНИ, ИНФИЦИРОВАННЫХ ВИРУСОМ ГЕПАТИТА В, ПУТЕМ ОБОГАЩЕНИЯ СОСТАВА ПИЩИ БИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫМИ ВЕЩЕСТВАМИ. "GERMANY" MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS AND DEVELOPMENT PROSPECTS, 9(1).
35. Shakirova Gavkharay Nazirgulomovna, & Kuramatova Shakhlo Azizjon's. (2023). Types of Mineral Fertilizers Used in Cotton and Application Rates. *Research Journal of Trauma and Disability Studies*, 2(12), 789–793.
36. Sh. A. Kuramatova. (2023). Biotechnology for Enriching the Composition of Feed of Patients with Viral Hepatitis. *Central Asian Journal of Medical and Natural Science*, 4(6), 1350-1351.
37. Kuramatova, S. A. (2024). BIOLOGICALLY ACTIVE FOOD SUPPLEMENTS FOR THE CORRECTION OF DISORDERS THAT OCCUR WITH VIRAL HEPATITIS B. In *INTERNATIONAL BULLETIN OF MEDICAL SCIENCES AND CLINICAL RESEARCH* (Vol. 4, Number 1, pp. 5-8).
38. Kamalova, D. (2023). The value of the universal progressive model in working with mothers and children in the primary care system. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 20, 60-62.
39. Рузматова, Х. К., Камалова, Д. А., & Мухаммадова, Г. К. (2023). НАРОДНОЕ ЛЕЧЕНИЕ РАКА ЛЕГКИХ. "GERMANY" MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS AND DEVELOPMENT PROSPECTS, 9(1).
40. Axmedova, Z. Q., Asqarov, I. R., & Qirg'izov, S. M. (2022). TARAXACUM OFFICINALE O'SIMLIGI ILDIZINING SIFAT NATIJALARI TAHLILI. In *Kimyo va tibbiyot: nazariyadan amaliyotgacha* (pp. 129-131).